

UHİVE

www.uhedergisi.com

Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

Ocak / Şubat / Mart - Kış Dönemi Cilt: 2 Sayı: 2 Yıl:2014 Jel Kodu: Z11

January / February / March - Winter Semester Volume: 2 Issue: 2 Year: 2014

ID:12 K:31

MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN “VAPURDA BİR ADAM VARDI” HİKÂYESİ ÜZERİNE BİR TAHLİL DENEMESİ

AN ANALYTICAL APPROACH TO MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'S STORY “VAPURDA BİR ADAM VARDI”

Arş. Gör. Mehmet TAT

Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mehmet_tat@hotmail.com

Özet: Türk edebiyatında daha çok tarihi romanları ile bilinen Mustafa Necati Sepetçioğlu aynı zamanda bir hikâye yazarıdır. Sepetçioğlu her ne kadar 1970'li yıllardan sonra daha çok roman yazsa da edebiyat dünyasında önce 1950'lerde yazmaya başladığı hikâyeleriyle tanınmıştır. İki adet hikâye kitabı bulunan Sepetçioğlu'nun bazı hikâyeleri de çeşitli dergi ve gazete sayfalarında kalmıştır. Bunlardan birisi de “Vapurda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyesidir. Yazarın kendi hayatından da izler taşıyan bu hikâye makalemizde eser-yazar arasındaki münasebet göz önünde bulundurularak tema ve hikâye unsurları açısından incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Mustafa Necati Sepetçioğlu, Vapurda Bir Adam Vardı Hikâyesi, İstanbul Dergisi, Hikâye Unsurları, Hikâye Tahlili

Abstract: Mustafa Necati Sepetçioğlu who has been known mostly with his historical novels was also a story writer. Although he wrote mostly novels by 1970s, he has been famous for his stories, which he started to write by 1950s. Mustafa Necati Sepetçioğlu has two story books, some stories of him, published in various journals and newspapers, have been not examined yet. One of them is “Vapurda Bir Adam Vardı”. In this article, this story was examined, in terms of theme and story elements taking into consideration relationship between work and writer.

Keywords: Mustafa Necati Sepetçioğlu, The Story Vapurda Bir Adam Vardı, İstanbul Journal, Story Elements, Story Analysis

1. GİRİŞ

Mustafa Necati Sepetçioğlu, 1932-2006 yılları arasında yaşamış, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından biridir. Roman, hikâye, oyun, makale, inceleme, anı gibi çeşitli türlerde eserler vermiştir. Daha çok tarihî romanlarıyla ön plana çıkan yazar, önce hikâyeleriyle tanınmıştır. “*Abdürrezzak Efendi*” ve “*Menevşeler Ölmemeli*” adlı iki hikâye kitabı bulunan yazarın bu kitapları dışında yayınladıkları dergilerde kalmış on dokuz hikâyesi mevcuttur. “Vapurda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyesi de bunlardan birisidir. Yazarın üniversite öğrenciliği döneminde yazılmış ve *İstanbul* dergisinin 1953 yılı Aralık sayısında (Sepetçioğlu, 1953: 34) yayınlanmış olan bu hikâyede, insanın iç dünyasının derinliklerine uzanan, onun gerçek hayat karşısındaki konumunu sorgulayan, maddî ve manevî unsurların çatışmasıyla karşılaşılır. Başarılı bir “*hikâyeci, insanı ilim adamlarından daha iyi anlar. Çünkü onun konusu genel olarak insan değil, özel olarak insandır. Yani şahsiyet ve ferttir. Her insan ayrı bir dünya teşkil eder. Güzel hikâyelerde biz, belli zaman, belli mekânlarda yaşayan, kendine*

has dünyası olan gerçek insanla karşılaşırız” (Kaplan, 2010: 10).

“Vapurda Bir Adam Vardı”, bu açıdan güzel bir hikâyedir. Hikâyede, genç muallim muavini adamın, kendi iç dünyasında yaşadığı ikilem ve tereddütleri dile getirilir. Hem yazarın hayatından izler taşınması hem de onun hikâyeciliğini genel olarak yansıtması sebebiyle bu hikâyesi inceleme metni olarak seçilmiştir.

2. VAPURDA BİR ADAM VARDI

2.1. OLAY ÖRGÜSÜ

Olay örgüsü, hikâyenin kurgusunda yer alan olayların sıralanış ve düzenleniş sistemidir. Yani, olaylar zincirinden oluşan vak'adır. Vak'ayı Mehmet Tekin şu şekilde açıklar: “*Vak'a sözlük anlamı itibariyle 'olup geçen şey' demektir. Romancı, kaleme alacağı romanın 'epik' yapısını bu 'olup geçen şey'le (hatta olması mümkün şeylerle) kurar. Bu durumda vak'a, roman denilen edebî türün vazgeçilmez ögesi olmaktadır. Aslında vak'a, romana değil, hayata ait bir parçadır ve hayatta rastladığımız, yaşadığımız, yaşayabileceğimiz bir şeydir: Romancı sanatın (dar anlamda dilin) sağladığı*

imkânlarla onu ehlileştirir ve amacı doğrultusunda onu yeniden biçimlendirir. Yeniden diyoruz; çünkü romanın genel dokusu içine çekilen vak'anın (kurmaca yapının içinde yer alan vak'anın), edebî bir boyut kazanması için bir mekâna, zamana ve şahıs kadrosuna ihtiyacı vardır. Bunlar gerekli fakat yeterli değildir; yani dilin devreye sokulmasıdır. Dil, roman söz konusu olunca, bir bilinçlendirme mekanizmasıdır. Vak'aya, 'şahıs-mekân-zaman' düzleminde canlılık kazandıran dildir." (2010: 61). Bu yüzden bir edebî eserin başarısı olay örgüsünün sağlamlığı ile paraleldir. Yazar, eserinde olayları kimi zaman sırasıyla verebilir, kimi zaman ayrıntılı, kimi zaman bazı noktaları es geçerek, kimi zaman da ileri geri giderek anlatabilir. Önemli olan olayları bütünüyle anlatmak, yansıtmak değil, anlatılan olayları belirli bir disiplin ve bütünsellik içinde sunabilmektir.

Hikâyede olay örgüsü küçük olaylardan oluşur. Bunlar da olay zinciri dediğimiz yapıyı meydana getirir. Bu yapı, anlatılan vak'anın dizilişine göre tek zincirli, çok zincirli ya da helezonik olabilir. (Kolcu, 2011: 23) Tek zincirli olay örgüsünde, olay akışı tek bir olaya veya kişiye bağlı olarak ilerler. Çok zincirli olay örgüsü, kurguyu

sağlayan vak'a halkalarının paralel olarak ayrılıp tekrardan birleşmesi yoluyla oluşur. Helezonik olay örgüsü ise iç içe geçmiş olaylar zincirinden meydana gelir.

"Vapurda Bir Adam Vardı" başlıklı hikâyede vak'a, "tek bir zincir hâlinde" (Aktaş, 1984: 67) nakledilir ve başkişisi muallim muavini adamın görevli olduğu liseye gitmek için vapura binmesiyle başlar. Fakat adam sıkıntılıdır. Bu durum onun hareketlerine ve duruşuna yansır. İneceği iskeleye kadar uyumak için kanepeye uzanır, fakat bir türlü rahat edemez. Anlatıcı adamın bu hâlini şöyle aktarır:

"Vapurun ilk uğrayacağı iskeleye kadar uyumak istiyordu. Kanapenin kenarı başını acıttı. Kalktı. Ceketini çıkardı. Başının altına yastık yaptı. Rahattı.

Fakat uyuyamadı. Göz kapaklarını açtı. - Buna açtı değil de "göz kapakları kendiliğinden açıldı" demeli.- Alt kamaranın, küçük ve yuvarlak pencerelerinden deniz suyuna karışan güneş ışıklarını seyretti." (Sepetçioğlu, 1953: 34).

Adam, yattığı yerden etrafını seyrederken kırklı-ellili yaşlarda bir çift gelip karşısındaki kanepeye oturur. Adam,

bunların karşısında, hele hele bir bayanın karşısında yatmaktan utanarak doğrulur, kanepenin bir kenarına oturur. Burada yazarın tahlilinden adamın ruhsal sıkıntısının giyim kuşamına da yansımış olduğu görülmektedir:

“Kanapede yatan, uyumak isteyen fakat uyuyamıyan adam kalktı. Ayaklarını uzatıp, sırtüstü yatamazdı. Karşısında iki kişi varken -ve birisi kadinken- o, ceketini çıkarmış, gömleği pantolon kemerinden taşmış bir şekilde yatamazdı. İçinde hürmet gibi, utanma gibi bir his vardı. Yatmaması lâzımdı. Ceketini giydi.” (Sepetçioğlu, 1953: 34).

Adam, bir müddet karşısındaki çifti gözlemleyerek konuşmalarına kulak verir ve dalgın dalgın etrafını seyreder. Kendisini rahatlatmak için meşgul olacağı bir şeyler arar. Bu arayış esnasında ceplerini karıştırmaya başlar:

“Ceplerini karıştırdı. Bir şey bulamadı. Yalnız ceketinin iç cebinde bir zarf vardı. Gelişi güzel yırtılmıştı. Zarfta hiçbir fevkalâdelik göremedi. Mühür karmakarışık ve okunmuyordu. Fakat pulun rengi güzeldi... zarfın içindeki kâğıdı çıkarmıştı. Dinlemediğini göstermek istiyordu. Kâğıt bir kız tarafından yazılmıştı ve dört-beş satırdan ibaretti.

‘Seni’ diyordu ‘bir aydır göremedim. Muallim muavini olduğumu işittim. Cuma günü saat beşte her zamanki...’ ve devam ediyordu” (Sepetçioğlu, 1953: 34).

Yukarıdaki satırlardan anlaşılacağı gibi mektup adamın sevdiği kadına aittir ve kendisini buluşmaya davet etmektedir. Fakat adam, o davete icabet edemeyecektir. O istedikleri vakit gezip dolaşmaları eskide kalmıştır. Çünkü adam, artık muallim muavinidir ve beş-on dakika sonra vazife başında olması gerekir. Bütün bunların hüznünü yaşayan adam, hem mektup aldığı sevgilisiyle geçmiş günlerini hem de arkadaşlarını düşünür. Kendisinin bir zorunluluk olarak işe gitmeye mecbur olmasına karşın arkadaşları o güzel günün zevkini çıkaracaklardır. Bu yüzden adam muallim muavini olduğuna lânet eder. Anlatıcı, adamın bu duygularını şöyle aktarır:

“Arkadaşları gezeceklerdi. Arkadaşları hiçbir şey düşünmeyecek.. Arkadaşları günün bütün zevkini çıkaracaklardı. Sınırsız bir tabiat.. Düşüncesiz bir gün, geniş bir hürriyet! Muallim muavini olduğuna bin defa pişman olmuş.. Muallim muavinliği yapmak için yaratıldığına lânet etmişti” (Sepetçioğlu, 1953: 34).

UHİVE

www.uhedergisi.com

Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

Ocak / Şubat / Mart - Kış Dönemi Cilt: 2 Sayı: 2 Yıl:2014 Jel Kodu: Z11

January / February / March - Winter Semester Volume: 2 Issue: 2 Year: 2014

ID:12 K:31

Vapur yavaşlar ve iskeleye doğru yanaşır. Adamın etrafındaki insanlar, özellikle de çiftler heyecan ve telaş içinde inmek için hazırlanmaya başlarlar. Fakat adamın ayakları isteksizdir. Merdivenleri çıkar, rıhtıma yaklaşır. Gönlünde hâlâ bu güzel günde etrafında gördüğü çiftlerin ve kendi arkadaşlarının gezip tozmalarına karşılık kendisinin derse girecek olmasının hüznü vardır. O esnada saatin beş çeyrek olduğunu görür. Bu saatte kendisinin dersinin başlamış olması gerekmektedir. Oysa o hâlâ vapurdadır.

Hikâyenin bu bölümünde zaman âdetâ durur ve adam çeşitli hayallere dalarak liseye gittiği takdirde nasıl bir tablo ile karşılaşacağını düşünür. Anlatıcı, adamın bu tasavvurunu şöyle aktarır:

“Talebeleri sınıfta toplanmış onu bekliyorlardı. Kürsü boştu. Çocuklar gürültü yapıyorlardı. Nöbetçi müdür muavini sınıfları dolaşıyor, onun boş sınıfını görünce sinirleniyordu. Nöbetçi müdür muavini -aynı zamanda musiki muallimi- sinirli sinirli dolaşıyordu. Şimdiye kadar, muallim muavininin gelmesinin lâzım geldiğini, gelmediğine göre onun nöbetçiliğini ve muavinliğini ve musiki muallimliğini hiçe saydığını düşünüp köpürüyor ve onun hakkında

böyle bir rapor vermenin lüzumsuzluğuna inanıyordu. –Bu cümle biraz karışıktır ve bazı kelimeler tuhaftır ama ne yapalım ki, nöbetçi müdür muavini ve aynı zamanda musiki muallimi böyle düşünür ve yazar.-

O, bunlar biliyordu, on beş dakika sonra saat beş-buçuk olacak ve o zaman ancak lisenin kapısına varabilecekti. Nöbetçi müdür muavinini görecektir... Ona şu.. şu.. şu sebeplerden gelemediğini.. mazur görüp affedilmesini, bir daha böyle bir hareketin tekrür etmiyeceğini söyleyecekti. Fakat o.. sinirli, kuru, uzun boylu müdür muavini ne diyecekti?

‘Oğlum’ derdi muhakkak, ‘Bu seninkisi artık haddi aştı. Bu, böyle devam edemez. Ya o.. ya bu. Biz zamanında.. sizin gibiyken..’ Ve devam edecek.. bu konferans başlangıcı can sıkıcı bir tarzda, karşısındakinin de bir insan olduğunu düşünmeden devam edip gidecekti” (Sepetçioğlu, 1953: 35).

Edebî eserlerin, kurmaca olmalarına rağmen kendilerini meydana getiren yazarların hayatlarından izler taşıması muhtemeldir. Mehmet Tekin’e göre, “roman, temel niteliği itibarıyla ‘kurmaca’ bir özellik taşır. Bir anlamda hayattan

aldığını, kendi mantığına göre kurar, kurgular. Bu bağlamda romanın, biri hayata, diğeri edebiyata açılan kapıları vardır. Roman, bu iki değer; hayatla edebiyatın, mutlu bir sentezinden doğar. Bu sentezde önemli görev edebiyata düşmektedir. Çünkü ortada bir sanat hadisesi, varsa orada mutlaka estetik bir oluşum var demektir. Sanat en genel anlamıyla hayata bir bakış, hayatı estetize ediş biçimidir” (2010: 9).

Tekin’in roman türü için söylediği bütün bu özelliklerin hikâye türü için de geçerli olduğu söylenebilir. Hikâyelerinde içinde doğup büyüdüğü çevreye ve insanlara yer veren Sepetçioğlu, “Vapurda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyesinde de İstanbul’da muallimlik yaptığı dönemde birlikte bulunduğu kişilere yer vermiş. Bu kişi ve/veya olayları sanatçı estetiğiyle eserine işlemiştir. Bu hikâyede yer alan lise ve müdür muavinine dâir Altan Deliorman şu hatırasını nakletmektedir:

“Haydarpaşa Lisesi’nde edebiyat kolu başkanydım. Mezun olacağımız yıl, o dönemde pek moda olan edebiyat matineslerinden birini bizim okulda düzenlemeye karar vermiştik... Müdür muavini Yusuf Hoca, Necati Sepetçioğlu’nun da davetli olduğunu

duymuş. Onun toplantıya gelmesini ve hikâye okumasını istemiyordu... Genç yazar gelip hikâyesini okudu, başka bir pürüz de çıkmadı. Meselenin iç yüzünü sonra öğrendim. Sepetçioğlu bizim lisede bir süre muallim muavinliği yapmıştı. Bu arada müzik öğretmeni olan Yusuf Bey’le bilmem hangi konu yüzünden tartışmıştı. Bir hikâyesinde Yusuf Bey’i olumsuz bir tip olarak canlandırmıştı. Yusuf Bey’in de bu hikâyeden haberi olmuştu. Sepetçioğlu edebiyat matinesinde işte o hikâyeyi okumuştur” (2007: 48).

Ünlü İngiliz romancılarından E. M. Forster’a göre; “Günlük yaşamda birbirimizi hiçbir zaman anlamayız, çünkü ne biz başkalarının içini okuyabiliriz, ne de onlar içlerindeki tam olarak açığa vurur. İnsanlar birbirlerini dış belirtilerin yardımıyla ancak kabataslak bir biçimde tanıyabilir; bu belirtiler hem toplumdaki ilişkilerimiz, hem de kuracağımız yakın dostluklar için yeterli denilebilecek bir temel oluşturmamaktadır. Oysa romancı, dilerse, romandaki kişileri okuyucuya bütün yönleriyle tanıtabilir. Çünkü kişilerin dış yaşamları kadar, iç dünyalarını da gözler önüne serebilme olanağına sahiptir. İşte bu nedenle, roman kişileri çoğu zaman bize, tarih

kitaplarındaki insanlardan, hattâ kendi yakın dostlarımızdan daha açık görünürler. Haklarında söylenebilecek ne varsa söylenmiştir; gizli saklı hiçbir şeyleri yoktur. Oysa dostlarımız bazı şeyleri bizden gizler, gizlemeleri de gerektir; karşılıklı gizlilik insanın yaşam koşullarından biridir” (1982: 86).

Mustafa Necati Sepetçioğlu da kendi hayatında yaşanmış ve gizli kalmış bir hissini sanatçı kişiliğiyle eserine yansıtmış, bir hikâye kişisinde ete kemiğe büründürmüştür ve ondan başarılı bir hikâye ortaya çıkarmıştır.

Hikâye kişisi adam, tüm bu düşündüklerinden sonra tam ineceği esnada birden vazgeçer. Koşarak üst güverteye çıkar, kanepelerden birine oturur ve saat beşi yirmi geçiyordur. Yazar, adamın güverteye çıkmasından sonra “hürriyet” fikrini sorgular ve insanın hür olup olamayacağı sorusunu sorar:

“Güneş, denizin üstünde geniş ve parlak.. engine doğru gidiyordu. Hafif rüzgâr kendi keyfine, istediği şekilde esiyordu. Sahilin ağaçları, bir başkasının tesirine rağmen endişesiz.. memnuniyetlerini yapraklarının oynayıyla gösteriyorlardı. Allah, canlı olarak yarattığı fakat düşünce adını

verdiğimiz zehir fıçısını bir taraflarına bağlamadığı her varlığa geniş bir hürriyet vermişti. Ya insanlar?” (Sepetçioğlu, 1953: 36).

Fakat yazar, bu sorunun cevabını vermez ve adam hiç bunları düşünmeden iskeleden ayrılan vapurla birlikte sahilde gördüğü liseden uzaklaşır. Bu sayede artık o da arkadaşları gibi hürdür ve sevgilisinden aldığı mektup dolayısıyla, işinden olmayı dahi göze alarak onunla buluşmaya gider. Aşk, işe galip gelmiştir.

2.2. ANLATICI

Anlatıcı, hikâyedeki vak’ayı anlatan kişi ve bir anlamda hikâyenin sesidir. Ali İhsan Kolcu’nun tanımıyla; “*anlatıcı, bir öyküde yazarın sözünü emanet ettiği ya da kimliğine büründüğü kimsedir.*” (2011: 23). Todorov’a göre ise; “*anlatıcı olmadan anlatı yoktur.*” (2008: 75) ve Singleton’a göre, “*bir hikâyeyi kimin anlattığı, neyin anlatıldığı ölçüsünde önemlidir; bunların ikisi birlikte, hikâyenin nasıl anlatıldığını belirler.*” (2001: 37-43). Roman ve hikâye sanatı, karakteri itibarıyla anlatılacak bir vak’a ve vak’ayı sunacak bir anlatıcıya dayanır. Roman ve hikâyenin genel yapısını şekillendiren diğer unsurların

varlığı, bu iki ögeye bağlı olarak önem ve değer kazanır. Bu durumda vak'a ile anlatıcı bir anlamda roman ve hikâyenin iki temel unsurudur. Zaman zaman konumu ve önemi tartışılmış olsa da anlatıcı, anlatı türünün temel unsuru, aynı zamanda en etkili figürüdür. Olay örgüsü onun etrafında kurulur, kurgulanır. O olmadan hikâyeyi anlatmak, olayları nakletmek ve olayların akışında rol alan figürleri tanıtmak mümkün olamaz. Çünkü o, anlatı dünyasının hem yapıcı hem de yansıtıcı unsurudur. Okuyucu, olay örgüsünü ve hikâyenin diğer unsurlarını onun anlatımıyla tanır.

Vak'aya dayalı edebî türlerde yazarlar çeşitli anlatıcı türleri kullanırlar. Hasan Boynukara anlatıcı türlerini “birinci tekil şahıs (ben) anlatıcı” ve “üçüncü tekil şahıs (o) anlatıcı”, başka bir ifadeyle “kahraman anlatıcı” ve “Tanrısal anlatıcı” olarak ikiye ayırır. (1997: 115). Kahraman anlatıcının kullanıldığı metinlerde vak'a, kişi kadrosu, zaman ve mekâna ait hususiyetler kahramanlardan birisi tarafından nakledilir. Tanrısal anlatıcının hâkim olduğu metinlerde ise anlatıcı olay örgüsünü nakleden kahramanların dışında, her şeyi bilen, her

şeyi gören, bütün detayları aktaran birisidir.

“Vapurda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyede vak'a, başkişi adamları aynı vapurda yolculuk eden başka bir kişinin ağzından anlatılmaya başlanır:

“... Ve vapur alabildiğine yol alıyordu. Alt kamaradaydık. Arka kanepelerden birine uzanmıştı.” (Sepetçioğlu, 1953: 34).

Fakat kahraman anlatıcı, ilk paragraftan sonra Tanrısal anlatıcı konumuna geçer. Bu noktadan sonra, sadece gördüklerini değil hikâyeye ana kişinin fizikî ve rûhî tahlilini de okuyucuya aktarır.

Otuz dokuz hikâyesinde Tanrısal anlatıcı tipini kullanan yazarın bu hikâyesinde farklı anlatıcı tiplerini birlikte kullanmasının herhangi bir hususiyeti bulunmaktadır. Olay örgüsünün devamında kahraman anlatıcının herhangi bir işlevinin olmaması sebebiyle hikâyede Tanrısal anlatıcı tipinin hâkim olduğu söylenebilir.

2.3. KİŞİLER

Kişiler, hikâyede anlatılan olayla ilişki içinde bulunan varlıkların tamamına

verilen addır. Teori kitaplarında “şahıs kadrosu, karakter, kahraman” gibi isimler de “kişi” kavramıyla eşanlamli olarak kullanılmaktadır. Edebî metinlerde kişi kadrosunun esasını insan oluşturur. Fakat insan dışındaki varlık, sembol veya kavramların da hikâye kişileri içinde yer almaları mümkündür.

Edebî metinlerde kişi kadrosu “başkişi”, “yardımcı kişiler” ve “dekoratif kişiler” olarak sınıflandırılabilir. Başkişi, “romanda yapıyı oluşturan bütün unsurların merkezi konumunda bulunan kişiye denir.” (Tekin, 2010: 84). Yardımcı kişiler, “olayın ya da dekorun tamamlanmasında kendilerine ihtiyaç duyulan ve zaman zaman ortaya çıkan yardımcı unsurlardır.” (Çetin, 2011: 165) Dekoratif kişiler ise, “olay örgüsü içinde bulunan; fakat olayın gerçekleşmesinde herhangi bir işlevi olmayan öğelerdir.” (Kolcu, 2011: 28). Hikâyelerde genellikle ismen anılmakla birlikte fiziken bulunmazlar.

“Vapurda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyenin başkişisi bir lisede muallim muavini olan bir adamdır. Bununla birlikte, hikâyenin kişi kadrosu çok sınırlıdır. Anlatıcı kahramanın, adamın sevgilisinin, müdür muavini ve vapurda yer alan

çiftlerin bahisleri geçmekle birlikte olay örgüsü içinde mevcudiyetleri yoktur. Bu yüzden onları dekoratif kişiler olarak adlandırabiliriz. Hikâyede muallim muavini adam dışında, gerçek anlamda kişi yoktur. Bu durum, psikolojik hikâyelerin özelliğidir. Psikolojik hikâyelerde önemli olan, kişilerin iç dünyalarının ayrıntılı bir şekilde ortaya konulması olduğundan, kişi kadrosu sınırlıdır. Sepetçioğlu’nun bu hikâyesinde de muallim muavini adamın iç dünyası üzerinde durulmuş, onun sıkıntılı hâli verilmiştir.

2.4. ZAMAN

Zaman, edebî metinlerin temel unsurlarından birisidir. Forster “her romanda bir saat vardır” derken bu türlerde zamanın gerekliliğini açıklar. (2001: 68). Modern anlatılarda, kurmaca dünyanın gerçek dünyadan yola çıkılarak oluşturulduğu düşünülecek olursa yazarlar, yaşadıkları zaman dilimini eserlerine yansıtırlar. Esas olan, bu zaman diliminin kurmaca metnin gerçeklik hissini zedelemeyecek şekilde edebî metinlere aktarılabilmesidir. Metinlerde anlatma zamanı ile olayların gerçekleştiği zaman farklıdır. Bu durumda iki farklı zamanın varlığından söz edebiliriz; vak’a zamanı ve

anlatma zamanı. “Olayların başlama noktası ile bitiş noktası arasında geçen zamana vak’a zamanı denir.” (Çetişli, 2004: 74). Anlatma zamanı ise, “olayların anlatıcı tarafından görülüp, öğrenilip, yaşanıp, idrak edildikten sonra, kendi tercih imkânlarına göre okuyucuya nakledildiği zamandır.” (Çetişli, 2004: 76) Anlatma zamanı, vak’a zamanından sonra gerçekleşir.

“Vaporda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyede vak’a zamanı dakikalarla belirtilmiştir. 20-25 dakikalık bir süreyi kapsayan vak’a zamanı adamın işe başlama ve sevgilisiyle buluşma vaktini belirtmektedir. Olay örgüsü muallim muavini adamın sevgilisinin buluşma talebinde bulunduğu saatte dersinin olması üzerine kurulmasına rağmen esas olarak kişi psikolojisi üzerinde durulduğu için zamana herhangi özel bir fonksiyon yüklenmemiştir.

2.5. MEKÂN

Mekân, kurmaca metinlerde olayların geçtiği yerdir. Edebî eserde olayların geçtiği mekân yaşadığımız dünyadan olabileceği gibi muhayyel de olabilir. Fakat anlatılan olayın sağlam temellere

oturması için mekân, hikâyede olmazsa olmaz unsurlardan birisidir. Bunu Kemal Selçuk şu şekilde ifade eder: “Mekânsız bir öykü düşünülemez. Mekânsızlık dünyadan uzaklaşmayı gerektirir. Bu da düş gücünün üst düzeyde kullanımıyla sağlanabilir. Ancak insanoğlu ne düşünürse düşünsün, ne hayal ederse etsin düşlediği, kurguladığı gerçek, dış dünyada beş duyu organıyla algıladıklarının ötesine geçemez.” (2005: 8).

Roman ve hikâyelerde anlatılanlara “sahihlik” kazandırma endişesi ile kullanılan mekân unsurunun “olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak”, “roman kahramanlarını çizmek”, “toplumu yansıtmak” ve “atmosfer yaratmak” (Tekin, 2010: 129) gibi işlevleri vardır. “Vaporda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyede mekânın işlevi olayın cereyan ettiği çevreyi tanıtmak olarak açıklanabilir. Mekân, genelde İstanbul, özelde bir vapurdur. Psikolojik tahlilin ön planda olduğu hikâyede mekân unsuru hakkında herhangi bir tasvir veya tahlile yer verilmemiştir. Fakat adamın rûhî sıkıntısı sevgilisinden uzak bir mekânda bulunmasından kaynaklanmaktadır. Hikâyenin sonunda vapurun sevgilisinin bulunduğu mekâna doğru hareket

etmesiyle adamın “göğsüne ılık bir şey yayılır” (Sepetçioğlu, 1953: 26), ferahlamaya başlar. Sevgilisi ile aynı mekânı paylaşacak olması onu huzura kavuşturur.

2.6. TEMA

Tema, hikâyenin ana düşüncesi, yazarın hikâyeyi yazarken okuyucuda uyandırmak istediği duygu ya da düşünce, hikâyenin vermek istediği temel mesajdır. Tema bir edebî eserde, insandaki beyin gibidir. Eserde anlatılan her şeyde ve anlatma biçiminde temanın etkisi vardır. Eğer bir eserin teması doğru belirlenirse, eserin doğru anlaşılma şansı da artar. Hüseyin Boynukara temayı ve temanın işlenmesini şöyle açıklar:

“Tema öykünün arkasındaki düşüncedir. Yazarın öyküsünü anlatırken geliştirmeyi tasarladığı şeydir. Yazarın kaynağı kullandığı malzemedir. Diğer bir deyişle tema, yazarın, ana fikridir. Yazar öyküsüne başlamadan belirli bir tema ile hareket edebileceği gibi öyküye başladıktan sonra da bunu oluşturabilir.” (2000: 137).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, “Hikâye ne açık bir mektuptur ne de bir ideolojinin vasıtası. Hikâye insandır. İnsanın, sanat

adamının dilince tefsiridir” der. (1954: 6). “Vapurda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyesinde işlediği tema da temel bir insanî değer olan aşktır. Muallim muavini adam sevgilisinden “Cuma günü saat beşte her zamanki...” (Sepetçioğlu, 1953: 26) yerde buluşmak üzere bir mektup almıştır. Oysa onun, cuma günü beşte derste olması gerekmektedir. Hikâyede anlatılan ruh sıkıntısının sebebi de bu buluşmaya gidemeyecek olmasıdır. Fakat adam, sevgilisiyle buluşmasına engel olduğu için işe lanet eder ve aşkı işe tercih ederek sevgilisiyle buluşmaya gider.

3. SONUÇ

Edebî hayatının ilk safhasında bir hikâyeci olarak karşımıza çıkan Mustafa Necati Sepetçioğlu, hikâyelerinde herhangi bir ideolojinin savunucusu olmak yerine insanı her hâliyle anlatmayı esas almıştır. Üzerinde durduğumuz “Vapurda Bir Adam Vardı”, Sepetçioğlu’nun üniversite öğrencisi olduğu dönemde yazdığı bir hikâyedir. Sepetçioğlu, kendi hayatından bir parçayı sanatçı estetiğiyle hikâyeleştirmiştir. Yazar, Tanrısal anlatıcının hâkim olduğu olay örgüsü içinde kahramanın psikolojisi üzerinde yoğunlaşmış, kişi kadrosunu sınırlı tutmuştur. Zaman ve mekân unsurları

üzerinde durmamış, bunları birer dekor olarak kullanmıştır.

Sepetçioğlu, bu hikâyesinde evrensel bir konuyu, insanın hayat şartları ile aşkı arasında yaşayabileceği ikilemi sade, duru bir dille anlatmayı başaramıştır. Onun bu başarısının kendine has üslûbundan kaynaklandığı rahatlıkla söylenebilir.

Sepetçioğlu, hikâyelerinde kendi hayatından veya çevresinde görüp şahit olduğu olay ve kişilerden esinlenmektedir. Özellikle kişilerin ruh dünyaları üzerinde durmakta ve mekân, zaman unsurlarını bu doğrultuda çizmektedir. “Vapurda Bir Adam Vardı” başlıklı hikâyesi de hikâye türüne herhangi bir yenilik getirmemesine karşın yazarın hikâyeci yönünü yansıtmaya açısından dikkate değer bir hikâyedir.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Ş., (1984). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Birlik Yayınları.

BOYNUKARA, H., (1997). *Romanda Bakış Açısı ve Anlatılış*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

BOYNUKARA, H., (2000). “Hikâye ve Hikâye Kavramları”, *Hece Dergisi (Türk Öykücülüğü Özel Sayısı)*, S. 46-47.

ÇETİN, N., (2011). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Kitap.

ÇETİŞLİ, İ., (2004). *Metin Tahlillerine Giriş 2 Hikâye-Roman-Tiyatro*, Ankara: Akçağ Yayınları.

DELİORMAN, A., (2007). “Mustafa Necati Sepetçioğlu...”, *Mustafa Necati Sepetçioğlu*, Edt: Hülya Argunşah, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

FORSTER, E. M., (1982). *Roman Sanatı*, (Çev. Ünal Aytür), İstanbul: Adam Yayıncılık.

KAPLAN, M., (2010). *Hikâye Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

KOLCU, A. İ., (2011). *Öykü Sanatı*, Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.

SELÇUK, K., (2005). “Öykü’de Mekân”, *Adam Öykü*, Mayıs-Haziran, S. 8.

SEPETÇİOĞLU, M. N., (1953). “Vapurda Bir Adam Vardı”, *İstanbul*, S: 2.

SEPETÇİOĞLU, M. N., (1954). “Türk Hikâyeciliği ve Hikâyeleri”, *Türk Sanatı*, S. 26.

SINGLETON, J., (2001). “(Kısa) Öykü”, (Çev. Yurdanur Salman-Deniz Hakyemez), *Adam Öykü*, S. 34, Mayıs-Haziran

TEKİN, M., (2010). *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

TODOROV, T., (2008). *Poetikaya Giriş*, (Çevi. Kaya Şahin), İstanbul: Metis Yayınları.